

УДК 339.72

КРИПТОВАЛЮТИ У СУЧАСНІЙ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ: НОВА ФОРМА ГРОШЕЙ?

Богдан Лапчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
тел. (032) 239-46-02, e-mail: bohdan.lapchuk@lnu.edu.ua*

Швидке зростання курсу криптовалют у другій половині 2017 року викликало значний інтерес до цього феномену не тільки вчених-економістів, а й широкої громадськості у всьому світі.

У статті запропоновано теоретичний аналіз відповідності криптовалют основним функціям та властивостям грошей. Висвітлено основні перешкоди для визнання криптовалют повноцінними грішми.

Зазначено, що для операцій з криптовалютами характерний підвищений ризик, у тому числі шахрайства. Висвітлено підходи державних органів України до визначення статусу криптовалют.

Зроблено висновки щодо невідповідності криптовалют функціям та властивостям грошей, серед причин – їхня висока волатильність, децентралізованість та обмеженість емісії, неможливість скасування транзакції, неможливість ідентифікації контрагента, невисока швидкість підтвердження операції тощо.

Ключові слова: криптовалюти, біткоїн, функції грошей, властивості грошей.

Постановка проблеми

Останнім часом в економічній науці та засобах масової інформації значний інтерес викликають так звані криптовалюти та найвідоміша з них – біткоїн (bitcoin). Обсяги операцій з криптовалютами у світовій фінансовій системі зростають, однак підходи державних органів окремих країн світу до статусу криптовалют досить різні, і ще не існує єдиного бачення сутності та ролі криптовалют.

Цим підтверджується актуальність дослідження теоретичного статусу криптовалют та можливість чи неможливість їхнього використання в якості грошей. Оскільки в Україні також активно проводяться операції з криптовалютами, це питання є актуальним і для нашої економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Сучасний феномен криптовалют та проблеми їхнього обігу привертає значну увагу у світовій та українській економічній науці. Зокрема, криптовалюти активно вивчають аналітики Міжнародного валютного фонду [1] та багато інших учених-економістів та юристів. В українській економічній науці серед досліджень феномену криптовалют можна назвати праці Еллани Молчанової та Юрія Солодковського [2], Наталії Пантелєєвої [3], Олени Примостки [4] та багатьох інших.

Однак для комплексного вивчення проблеми легалізації криптовалют необхідно здійснити аналіз їхньої відповідності основним властивостям та функціям грошей. Незважаючи на деякі публікації з даної теми, зокрема, зарубіжних та українських авторів [5; 6], це питання в економічній науці ще не надто досліджене.

Формулювання завдань та цілей статті

Метою статті є теоретичний аналіз відповідності криптовалют функціям та основним властивостям грошей.

Виклад основного матеріалу

Про сутність криптовалют загалом та біткоіна зокрема написано досить багато праць, тому не зупинятимемося на їхніх основних особливостях та характеристиках, а основну увагу зосередимо на можливості виконання криптовалютами функцій грошей.

Як відомо, економісти найчастіше розглядають п'ять функцій грошей – міра вартості, засіб обігу, засіб платежу, засіб нагромадження та світові гроші. Здійснення цих функцій, а також відповідність основним властивостям грошей (серед яких найважливішими є стабільність вартості (базова властивість), економічність, довговічність, однорідність, подільність, портативність, простота ідентифікації та загальноновизнаність) і є основними рисами грошей.

Криптовалюти не можуть виконувати таку функцію грошей як міра вартості, оскільки є дуже волатильними (див. рис. 1). У цій функції гроші повинні забезпечувати вираження вартості товарів, слугувати своєрідним еталоном, однак для цього держава повинна створити законодавче поле.

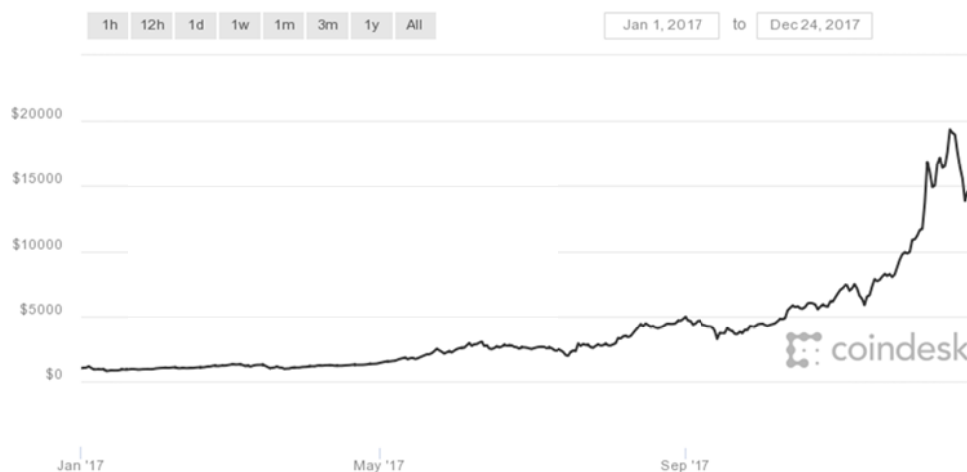

Рис. 1. Ціна біткоіна в доларах США упродовж 2017 року [7]

Децентралізація емісії криптовалют та відсутність контролю за цим процесом з боку держави робить малоімовірним використання криптовалют як міри вартості. Навіть за умови офіційного визнання криптовалют їхня волатильність є значною перешкодою на шляху виконання криптовалютами цієї функції грошей.

Попри нечисленні випадки використання криптовалют в інтернет-торгівлі вони також не здатні виконувати функції засобу обігу та платежу. Для цієї функції грошей ключовими є простота та швидкість здійснення операції. В окремих випадках

підтвердження транзакції може потребувати досить багато часу, що для повсякденних операцій купівлі-продажу є недопустимим. Ще однією з причин є неможливість скасування операції. Так, у випадку помилкового здійснення платежу або при поверненні товару відміна оплати криптовалютою неможлива. Крім того, транзакції не дають можливості ідентифікувати осіб, що їх здійснюють, тому криптовалюти не можуть використовуватися у кредитних відносинах. Такі особливості є перешкодою використанню криптовалют в якості засобу обігу та платежу.

Велика волатильність криптовалют є значною перешкодою виконання ними і функції засобу нагромадження, оскільки за таких умов вони не можуть бути засобом збереження вартості. Так, при тривалому зростанні курсу криптовалюти збільшується кількість бажаючих частину своїх заощаджень перевести у криптовалюти, однак різкі коливання їхніх цін означатимуть нездатність криптовалют виконувати цю функцію грошей.

Незважаючи на всесвітню поширеність феномену криптовалют, вони не можуть стати світовими грошми. Децентралізованість емісії криптовалют та неможливість її контролю з боку державних інституцій унеможливають виконання ними цієї функції. Однією з причин також може бути обмеженість емісії криптовалют, яка не дозволить у повній мірі забезпечити реалізацію економічних взаємозв'язків між країнами. Відмова від золотого стандарту мала подібну причину – нестачу золота для забезпечення зростаючих потреб світової економіки.

Доцільно також проаналізувати криптовалюти на предмет відповідності основним властивостям грошей. Для криптовалют можуть бути характерні такі властивості як довговічність, однорідність, подільність та портативність (як у електронних грошей), однак відсутня базова властивість грошей – стабільність вартості, а також економічність (для емісії криптовалют існує необхідність так званого майнінгу), простота ідентифікації (більшості людей складно зрозуміти саму сутність криптовалют) та загальновизнаність (невизнання на рівні держави та більшістю суспільства).

Підсумуємо вищевикладене у вигляді таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Виконання основними криптовалютами функцій грошей

Функції грошей	Перешкоди
Міра вартості	значна волатильність децентралізованість емісії невизнання більшістю країн
Засіб обігу	необхідність часу на підтвердження транзакції неможливість скасування
Засіб платежу	необхідність часу на підтвердження транзакції неможливість скасування неможливість ідентифікації контрагента
Засіб нагромадження	значна волатильність
Світові гроші	децентралізованість емісії неможливість контролю обмеженість емісії

Слід зауважити, що в деяких країнах операції з криптовалютами дозволені офіційно, однак їх класифікують по-різному – як цифрове представлення вартості, віртуальний товар, інвестиційний актив, нематеріальну цінність, грошовий сурогат чи віртуальну валюту. Однак єдиного підходу до визначення статусу криптовалют немає.

В Україні законодавством заборонено випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу, а Національний банк України є єдиним органом, що встановлює правила, форми і стандарти розрахунків із застосуванням як паперових, так і електронних грошей. У 2014 році НБУ вважав криптовалюту біткоїн грошовим сурогатом, що не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися на території України як засіб платежу [8].

У кінці 2017 року Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, виступили зі спільною заявою, у якій наголосили, що криптовалюти відповідно до чинного законодавства України не можуть бути визнані ані грошима, ані валютами або законними платіжними засобами іноземної держави, ані валютними цінностями, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовими сурогатами [9]. Вважаємо цей підхід цілком слушним та погоджуємося, що визначення статусу криптовалют потребує подальшого вивчення.

Висновки

Вартість криптовалют формується лише завдяки попиту на них, тому існує дуже великий ризик їхнього різкого знецінення. Крім того, власник криптовалюти сам несе всі ризики, пов'язані з її використанням – затримки платежів, шахрайства, помилок, втрат і т.п. Відсутність ідентифікації осіб при транзакціях з криптовалютами створює передумови для використання їх у кримінальних злочинах, у тому числі у процесі відмивання коштів.

Теоретичний аналіз відповідності криптовалют основним функціям та властивостям грошей засвідчує, що криптовалюти не виконують у повній мірі жодної функції грошей та не володіють найважливішими властивостями грошей. Популярність криптовалют можна пояснити їхньою волатильністю, яка приваблює спекулянтів, готових ризикувати задля можливого прибутку. Таким чином, вважати криптовалюти у їхньому сучасному стані грішми немає підстав.

1. Dong He, Karl Habermeier, Ross Leckow, Vikram Haksar, Yasmin Almeida, Mikari Kashima, Nadim Kyriakos-Saad, Hiroko Oura, Tahsin Saadi Sedik, Natalia Stetsenko, and Concepcion Verdugo-Yepes. *Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations* / IMF Staff Discussion Note. – SDN/16/03. – January 2016. – 42 pp.
2. Молчанова Е. Глобальна сервісна природа сучасних крипто-валют / Е. Молчанова, Ю. Солодковський // Міжнародна економічна політика. – 2014. – № 1. – С. 60-79. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2014_1_6.
3. Пантелеева Н. Нові форми грошей в умовах формування інформаційного суспільства / Н. Пантелеева // Вісник Національного банку України. – 2015. – №5. – С. 25-31. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2015_5_6.
4. Примостка О. О. Проблеми та перспективи інституційного регулювання ринку криптовалют / О. О. Примостка // Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки і практики : всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2016. – N 5. – С. 69-79.

5. Yermack, David. Is Bitcoin A Real Currency? An Economic Appraisal / D. Yermack // NBER Working Paper Series. – Working Paper 19747. – Available online at: <http://www.nber.org/papers/w19747>.
6. Сейтим Айганым Е. Анализ криптовалюты «биткоин» на соответствие основным функциям денег / А.Е. Сейгим // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 4 (178). – С. 286-293.
7. Bitcoin (USD) Price / CoinDesk. – Available online at: <https://www.coindesk.com/price/>.
8. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin : офіційне повідомлення Національного банку України від 10.11.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=11879608.
9. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні від 30.11.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329.

CRYPTOCURRENCIES IN THE MODERN FINANCIAL SYSTEM: NEW FORM OF MONEY?

Bohdan Lapchuk

*Ivan Franko National University of Lviv, 1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
tel. +38 (032) 239-46-02, e-mail: bohdan.lapchuk@lnu.edu.ua*

The rapid growth of the exchange rate of cryptocurrencies in the second half of 2017 caused a significant interest in this phenomenon not only of economists but also of the general public throughout the world.

The article proposes a theoretical analysis of cryptocurrencies and the main functions and properties of money. The main obstacles of recognition cryptocurrencies as real money are highlighted in the article.

The unit of account function of cryptocurrencies can not be fulfilled properly because of significant volatility, decentralized emission and unofficial status in the most of the countries.

The cryptocurrencies are not convenient as medium of exchange and means of payment due to time required to confirm the transaction, impossibility to cancell the transaction and impossibility to identify the counterparty.

The cryptocurrencies also can not be used as a store of value because of their significant volatility, and as world money because of decentralized emission, impossibility of control and emission limits.

It is noted that the operations in cryptocurrencies could be characterized by a higher risk, including possible fraud. The approaches of the Ukrainian state institutions to the definition of the status of cryptocurrencies are also highlighted in the article.

The conclusions that the cryptocurrencies do not perform the functions of money and do not match the properties of money are made in the article. Thus, there are no reasons to consider the cryptocurrencies to be the real money.

Key words: cryptocurrencies, bitcoin, functions of money, properties of money.